

”וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ: וְאָעֲשֶׂךָ לְגוֹי גָדוֹל וְאַבְרָכְךָ וְאֶגְדְּלָה שְׁמֶךָ וְהָיָה בְרָכָה: וְאַבְרָכָה מְבָרְכֶיךָ וּמְקַלְלֶיךָ אָאֹר וְנִבְרָכוּ בְּךָ כָּל מְשֻׁפָּחֵת הָאָדָמָה” (בראשית י"ב)

השבת אנו קוראים את פרשת ארץ ישראל ונפגשים עם אברהם - אבי האומה. מבחינת תולדות העולם כבר חלפו להם כ- 2000 שנה, ומעשיו מתחילים תולדות עמנו ותולדות ארצנו.

[כפי שמיטיב לתאר זאת ריה"ל-
”אמר החבר: הארץ הזאת הנועדת להישרת כל העולם הוכנה כנחלה לשבטי בני ישראל מאז נפלגו הלשונות כמה שנאמר: 'בהנחל עליון גויים בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים למספר בני ישראל כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו'. אף אברהם לא הכשר להדבק בענין הא-לוה ולכרת הא-לוה עמו ברית אמנה היא ברית בין הבתרים כי אם אחרי אשר הגיע לארץ הזאת. מה תאמר אפוא לעם הסגולה אשר זכה לשם עם ה' בארץ המיוחדת הנקראת נחלת ה'? ומה תאמר למועדי העם הזה אשר ניתנו לו מאת הא-לוה בעצמו אשר על כן נקראו חגי העם הזה מועדי ה'.”
אמר הכוזרי: אכן עם הנוהג מנהג כזה ראוי להגלות בקרבו כבוד ה'” (מאמר שני, ט"ז)]

אך בהמשך הפרשה אנו נחשפים לאחת הפרשיות העלומות ביותר 'ברית בין הבתרים', ועליה נשאל: רק הגענו לארץ ישראל וכבר אנו מתבשרים שנצטרך לעזוב אותה? מדוע בכלל צריך גלות? מתוך כל הנ"ל נלמד על סגולת עמנו- עם ישראל (או עם יעקב...), סגולת ארצנו וכמובן מקדשנו!
גם הפעם, ובע"ה באופן קבוע, אשתדל להתייחס להפטרה (שלרוב נזנחת) והיא תקשור לנו את כל הרעיונות בפרשה.

ליל שבת

פעמיים נצטוו אברהם בציווי - 'לך לך':
”וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ”
(בראשית י"ב)

”וְהָיָה אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹקִים נָסָה אֶת אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הַנְּנִי: וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת בְּנֶךָ אֶת יְחִידְךָ אֲשֶׁר אַהֲבֶתְךָ אֶת יִצְחָק וְלֵךְ לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמִּצְרַיִם וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֶיךָ” (בראשית כ"ב)

המדרש אף מנגיד את שני הציוויים הללו:

"אמר רבי לוי: שני פעמים כתיב לך לך. אין אנו יודעין איזו חביבה אם הראשונה או השנייה? ממה דכתיב 'אל ארץ המוריה' הוי אומר – שניה חביבה מן הראשונה" (ילקוט שמעוני בראשית, פרק י"ב)

ובכל זאת, כיצד לומדים זאת מן הפסוק? הרי לכאורה המדרש לא מחדש לנו שום דבר?

תשובה א:

"ועיין ביפה תואר ובנזר הקודש שהקשו לשאול האיך נשמע ממה דכתיב אל ארץ המוריה, דהשניה חביב יותר מן הראשונה? ואני אפרשנו כיד ה' הטובה עלי... והנה נוכל לומר דכל ארץ ישראל נקרא ארץ המוריה, או משום שההוראה יוצא ממנו, דאורא דארץ ישראל מחכים... ואם כן נוכל לומר שפיר שאמר לו שילך לארץ המוריה, דהיינו לארץ עצמה ושם יאמר לו איזה הר. ואם כן מבואר דירושת הארץ הוא על ידי ניסיון העקדה דוקא ולא קודם, דלכך נקרא ארץ המוריה קודם העקדה כנ"ל, שמע מינה דזה הוי הנסיון היותר גדול... הוי יודע שהשני חביב יותר מן הראשונה, והבין" (ספר ישמח משה - פרשת וירא דף מד)

ה'ישמח משה'
נכתב על ידי רבי משה טייטלבוים (לא זה של סאטמר). מגדולי חסידי הונגריה ומתלמידי החוזה מלובלין. חי לפני כ-200 שנה.

תמצית: ה'ישמח משה' לומד את הדרשה מתוך כך שכתוב ארץ המוריה ולא הר המוריה. מתוך כך הוא לומד שרק על ידי מעשה העקדה בהר המוריה זכינו לכל שאר ארץ ישראל.

תשובה ב:

"והנה ה' יתברך אמר לאברהם "לך לך מארצך... יש לפרשו כך, שהיה העולם נתון בדין ובעונשים ושליטת הקליפות, ואמר לו השי"ת שילך לו לעצמו, היינו להגביר החסדים כי מדת החסד הוא מדתו... וכהיום שנתילד יצחק בעולם סוד הדינים הקדושים, רצה השי"ת גם כן לכלול בחסדי אברהם כנ"ל, א"ל גם כן "ולך לך". והנה שם (ב'לך לך' הראשון...) לא גילה לו השי"ת המקום הנרצה, והנה גם כאן לא גילה לו באיזה מקום בפרטות, כאמרו יתברך שמו על אחד ההרים אשר אומר אליך, ואף על פי כן רמז לו תיכף אל ארץ המוריה. וזהו שכתב במדרש הנה ב' פעמים נאמר לאברהם לך לך לעצמך להמתיק הדינים בחסדים, בראשונה להשקיט הקליפות ולהכניעם, וכאן להמתיק הדינים קדושים ולכללם בחסד, ואיני יודע איזה חביבה, הנה מדפרט השי"ת בכאן תיכף אל ארץ המוריה וכנ"ל, הוי שניה חביבה מן הראשונה..." (אגרא דכלה, דף קט"ו:)

אגרא דכלה
חידושים על התורה. נכתב על ידי רבי צבי אלימלך שפירא- המוכר גם כ'בני יששכר', כשם ספרו, העוסק בחסידות והנהגות על פי לוח השנה. אף ה'בני יששכר' היה מתלמידי החוזה מלובלין וחי בתקופה מקבילה לזו של ה'ישמח משה'.

תמצית: נקודת המוצא היא, שאם אברהם צריך להגיע לארץ ישראל, יש לך תכלית. (זאת משמעות 'לך לך' - לך אל עצמך, לך להפיץ את עצמך). רק בארץ יוכל אברהם להשפיע ולהפיץ את החסד שבו. כך גם שנוגד יצחק ממשיך התהליך. אך בהבדל אחד. כאן כבר מכוון הקב"ה את אברהם ויצחק אל המקום הטוב ביותר להפיץ את התורה - מהר המוריה, שמשם יוצאת תורה,

קדושה וטהרה לעולם.

אם נחבר את הרעיונות הללו, נוכל לסכם כך:
כל ארץ ישראל נקראת 'מוריה', משום שהיא יונקת את כוחה מהר המוריה.
ההבדל בין שתי ה'לך לך', הוא שבראשון אין יעד ברור, ולעומת זאת בשני המטרה מסומנת.

לכן גם מטרת ההגעה לארץ (ה'לך לך' הראשון) איננה מתממשת במולאה עד שנגיע אל הר המוריה (ה'לך לך' השני)

לסעודת שבת – קרבנו של אדם הראשון

פרשת ברית בין הבתרים טומנת בתוכה את ההבטחה 'דוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם'. וכמובן השאלה היא, מה המשמעות של גלות מצרים? הרי אנו רגילים לחשוב שגלות באה כעונש. (כמו שאנו מכירים מפרשת כי תבוא, שאחת הקללות שם היא: 'ולך ה' אותך ואת מלכך אל ארץ אשר לא ידעת אתה ואבותיך'). אך כאן, טרם כל חטא, כבר נתבשרנו על גלות?

"במדרש – אני ישנה וליבי ער. ...ולכן כתב במדרש ג' מתנות נתן הבורא ית' לבנ"י התורה וא"י ועוה"ב וכולם ע"י יסורים. שלא להעלות על הדעת חס וחלילה כי הגלות מצרים ושאר הגלויות הוא רק עונש בלבד. אבל הוא עצה איך שיהי אח"כ גאולה שלימה וחכמה שמתגלה אחר הגלות כמ"ש ומלאה הארץ דיעה יהי קיים לעד. שחרו מוסר הוא ההתחלה שיהי ההתחלה ע"י יסורים שהוא בחי' יראה ואמונה כנ"ל כמ"ש חכמים יגעת ומצאתי תאמין ואם לאו אל תאמין שהחכמה הבאה בלי יגיעה חולפת ועוברת ואינו דבר המתקיים" (שפת אמת, שמות, תרל"ט)

תמצית: ישנם דברים שחייבים לבוא על ידי יסורים. כיוון שדבר שאינך מקבל מתוך יגיעה ומאמץ אינו דבר שמתקיים כלומר, גלות מצרים אינה עונש, אלא באה לצורך.

ה'שפת אמת' גם ממשיך בנחמה. שאם מתוך הגלות הגענו למעמד הר סיני ובניין המקדש, זאת ההוכחה שברגע שתתעורר הפנימיות שלנו לכך, נזכה שיבנה המקדש!

"וכמו כן יש לנו לקוות בגלות המר הזה שלא להיות נואש ח"ו בראות שפלותינו מלבר ומלגאו שאין מוכנים לשום מדריגה קטנה של מדריגות אבותינו לומר איך נוכל לעבוד בביהמ"ק ולראות פני ה' שלש פעמים בשנה. כי כשיתן הש"י ויגאלנו. יתעורר הפנימיות שיש בנו להיות נהפכים כרגע לעלות למדריגות עליונות כבשנים הקדמוניות כנ"ל. השי"ת ימהר גאולתינו במהרה בימינו אמן" (שפת אמת, שמות, תרמ"ב)

לסעודה שלישית – איזה קרבן הקריב אדם הראשון?

"לְמָה תֹאמַר יַעֲקֹב וַתִּדְבַר יִשְׂרָאֵל נִסְתַּרְהָ דַּרְכֵי מֶה' וּמֵאָה-לֵהי מִשְׁפָּטֵי יַעֲבֹר. ...וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עֲבָדֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחַרְתִּיךָ זֶרַע אַבְרָהָם אֲהַבֵּי. אֲשֶׁר הִחֲזַקְתִּיךָ מִקְצוֹת הָאָרֶץ וּמֵאֲצִילֶיךָ קָרָאתִיךָ וְאָמַר לְךָ עֲבָדֵי אֶתָּה בְּחַרְתִּיךָ וְלֹא מֵאֲסִתִּיךָ. ...אֵל תִּירָאֵי תוֹלַעַת יַעֲקֹב מִתֵּי יִשְׂרָאֵל אֲנִי עֲזַרְתִּיךָ נְאֻם ה' וְגֵאֲלֶיךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל."

ההפטרה הנ"ל נבחרה, לפרשת לך לך, כיוון שהיא מציינת את הבטחת הקב"ה לאברהם. במהלך כל ההפטרה, נקראים עם ישראל, פעמים בשם 'ישראל' ופעמים בשם 'יעקב'. ונשאלת השאלה: מדוע לא להשאיר רק את השם העיקרי ישראל. הרי כך אמר הקב"ה ליעקב: "לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ" וכפי שאנו משתמשים רק בשמות אברהם ושרה ולא אברם ושרי?
המהר"ל, בהקדמתו לשפרו 'נצח ישראל', מביא תירוץ יפה מאוד ומתוך כך גם מבאר את הצורך בגלות מצרים. (הבאתי כרגיל, רק חלק מן הדברים, ובאריכות בסוף הדפים. מומלץ.)

"הנה ימים באים ולא יאמר חי ה' אשר העלה את ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שמה" (ירמיה כג, ז, ח). בפרק קמא דברכות (יב ע"ב) אמר להם בן זומא לחכמים וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח, והלא כתיב "הנה ימים באים וגו'". אמרו לו, לא שתעקר יציאת מצרים, אלא שתהא שעבוד מלכויות עיקר ויציאת מצרים טפל לה. כיוצא בו (בראשית לה, י) "לא יקרא שמך יעקב כי אם ישראל יהיה שמך", לא שיעקר שם "יעקב" ממקומו, אלא שיהיה שם "ישראל" עיקר ו"יעקב" טפל...
ולפיכך סבירי להו לחכמים שיש זכר ליציאת מצרים אף לימות המשיח, כי איך לא יהיה זכר לסבה עם המסובב, כי מן המדריגה שקנו ישראל כשיצאו ממצרים [י]קנו עוד מדריגה יותר עליונה, ואם לא שהוציאנו ממצרים, ולקח ישראל לו לעם, לא זכו לאותה מעלה עליונה שיקנו לעתיד, כי יציאת מצרים הוא סבה בעצם אל הגאולה העתידה. ...ועל זה השיבו חכמים לא שתהא יציאת מצרים עיקר, אלא שיהיה שעבוד מלכויות עיקר, ויציאת מצרים טפל לה. ...ולפיכך מביא לראיה שם "יעקב" ו"ישראל", שלא נעקר שם "יעקב", כי שם "יעקב" גם כן הוא סבה לשם "ישראל", כי שם "יעקב" נקרא מלשון שהיה יעקב מקטין עצמו כמו עקב, ואין דבר יותר שפל מן העקב, ודבר זה הסבה שיהיה השם יתברך מגביה אותו עד שיקרא "ישראל", על שם "שרית עם אלקים ועם אנשים" (בראשית לב, כח), שכל המשפיל עצמו הקב"ה מגביה אותו (עירובין יג ע"ב). ומפני כך ישראל גם כן נקראו בשתי שמות אלו, כי בשביל שהם מקטינים עצמם הקב"ה מגביה אותם. ומפני כך, אלו שתי הגאולות הם מתחברים ביחד כאילו הם גאולה אחת:"

הסבר:

המהר"ל מביאים שתי שאלות, מקבילות.

מדוע מזכירים את נס הגאולה ממצרים לאחר הגאולה, למרות שנאמר: בירמיה- ש'לא יאמר חי ה' שהעלה את ישראל ממצרים, אלא חי ה' שקיבץ אותנו בגאולה העתידה'. (ובלשונו של בן זומא: מדוע מזכירין את יציאת מצרים בימות המשיח?)
ובדומה - מדוע מזכירים את שם יעקב ולא רק את שם ישראל, למרות שנאמר: לא יקרא שמך עוד יעקב..?

התשובה לשאלות הנ"ל נמצאת בסוף הדפים. כרגע רק נענה על עניין ישראל - יעקב. המהר"ל מבאר שיש משמעות לשם 'יעקב' והוא מהווה נדבך (קומה ראשונה) לשם 'ישראל'.
השם יעקב משמעו 'הקטנה והכנעה' (ובהפטרה תולעת יעקב...) לעומתו השם 'ישראל' משמעו 'שררה וחשיבות' וכדי להגיע ל'ישראל' חייבים לעבור את ה'יעקב'.
סיכום קצרצר של מה שלמדנו בכל הסעודות: כדי לזכות במקדש ובדברים גדולים לעם ישראל (ארץ ישראל, מקדש, נבואה) צריך להפסיק לחשוב רק על עצמך (להקטין את עצמך - לך לך...) ולהאמין שבכל עת הקב"ה יגאלנו ויקרא לנו ללכת. אם רק נרצה.

שבת שלום מרדכי

המיקדש בפרשה

לך לך